

K.K.T.C

Y.D.Ü

FEN-EDEBİYAT FAKÜLTESİ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI BÖLÜMÜ

403 YENİ TÜRK EDEBİYATI

NEVŞEHİR'İN FOLKLORİK ÖZELLİĞİ

MEZUNİYET ÇALIŞMASI

DİDAR YILMAZ

960560 4 / A

DOÇ. DR. BÜLENT YORULMAZ

1999 / 2000

LEFKOŞA

İÇİNDEKİLER	SAYFA
Folklor (halkbilim) çalışmaları	1
A) Dil Anlatım	2
B) Aşık Edebiyatı	3
C) Anlatmalar	5
Efsane	7
a) Talihsiz Belha	7
b) Amaz Köyünün Göçü	8
Masallar	9
a) Pir Ahmet	9
Fıkralar	11
Dal boylum, Ne haliniz varsa, Kırk armut, Camız	
D) Anonim Şiirler	12
a)Destanlar	13
b)Türküler	18
c)Maniler	28
d)Tekerlemeler	34
E) Kalıplaşmış Sözler	40
a) Atasözleri	41
b) Deyimler	44
c) Bilmeceler	45
d) Dualar	50
e) Beddualar	51
f) Yeminler	
Nevşehir'de Halk Sözleri ve Deyimler	52

Bu tezi hazırlarken folklorik özelliklerin kültürümüz açısından ne kadar önemli bir konu olduğunu anladım. Tezi hazırlarken yararlanmış olduğum kaynaklar gösteriyor ki folklorik özellikler içimizde yaşamaktadır. Farkında olmasak bile sarfettiğimiz kelimelerde ve kurduğumuz cümlelerde hep bu özelliklerin bulunduğunu görüyoruz. Amacımız bu özellikleri yok etmek değil de gelecek nesillere içinde yaşadığımız ve sahip olduğumuz kültürü aktarmak olmalıdır. Bu ödevi vererek bu özelliklerin içimizde var olduğunu hatırlatan değerli hocam **Doç. Dr. Bülent YORULMAZ**'a teşekkür ederim.

Didar YILMAZ

ÖNSÖZ

Tarih öncesi çağlardan günümüze dek doğu ile batı arasında köprü oluşturan, Anadolu'nun orta yerinde kurulmuş; birbirine karışmış doğası, tarihi ve kültürel değerleri ile dünyada bir başka eşi olmayan Kapadokya'nın merkezi; NEVŞEHİR. Türkiye coğrafyasının kalbinde vazgeçilmez önemli bir kavşak olan, bir zamanlar güzel atların yetiştirildiği bu yöre, kurak ve çorak görünümüyle kimi zaman bir çölü, rengarenk bitki örtüsüyle harikalar diyarını, ilginç kaya yapısıyla kimim zaman da bir gezegeni anımsatmaktadır.

Çağlar boyunca değişik uygarlıklara yerleşim yeri olarak seçilen Nevşehir'de, yaşamış ve yaşayan insan toplulukları doğa ve tarihle tamamen bütünleşmiştir. Buna bağlı olarak toplumun yaşam tarzı rüzgarın, hayvanın ve doğal çevrenin verdiği tüm olumsuzluklara karşın gelişerek devam etmiştir.

En parlak dönemini Damat İbrahim Paşa zamanında yaşamış olan Nevşehir, 1718 yılına kadar 80 haneli "Muşkara" adında bir köydü. Paşa, Padişah III. Ahmet'ten aldığı fermanla Nevşehir'i kadılık merkezi haline getirerek "Nevşehir" adını vermiştir.

UNESCO tarafından dünya kültür mirası listesine dahil edilen yöremiz, çok sayıda yerli ve yabancı turistin ilgi ile ziyaret ettikleri önemli turizm merkezlerindendir.

Bugün, Türkiye rekoltesinin ¼'ünü üreten, önemli patates üretim merkezlerinden olan Nevşehir, aynı zamanda bağcılık ve şeker pancarı üretimi ile ülke ekonomisine önemli katkılar sağlamaktadır. Sulamanın %12'si derin yer altı kuyularında %3'ü de baraj, gölet ve akarsulardan sağlanmaktadır.

2000'li yıllara girerken, hizmete açılan uluslar arası Nevşehir-Kapadokya Havalimanı Nevşehir turizmi ve ekonomisine daha da büyük katkılar sağlayacak, ilimiz sınırları içinden geçerek Ankara-Pozantı otoyolu ve Konya-Kayseri doğal boru hattının hizmete girmesiyle Nevşehir, modern bir kent olarak Türkiye coğrafyasındaki yerini alacaktır. Nevşehir halkının desteği ile açılacak olan özlemine duyduğumuz üniversitemiz, Türk gençliğinin eğitiminde önemli bir yere sahip olacaktır.

KAPADOKYA

“Güzel Atlar Memleketi”

ÇÖKMÜŞ BÜYÜK VE YALNIZ OLMANIN GARİPLİĞİ
AĞALAR ECİYEŞ DEĞİL – DÖRT YAN
TOZLU YÜZ YILLARIN ALACA KARANLIĞINDA
SESSİZLİK GÜVERCİNLERİDİR PARLAYAN

ŞARABIN KIYASIYA DİN OLDUĞU ZAMANLAR
VE BELLİ DEĞİLKEN İSA’NIN PEYGAMBERLİĞİ
AT KOŞTURMUŞ KAPADOKYA DA - DOLU DİZGİN
ACI SARI - GÜL PEMBE VE YÜZLERCE KAHVERENGİ

SOĞUYAN GÖLGESİNDE - GİDERAYAK
HİTİT’LERİN UNUTTUĞU ÇORAK GÜNEŞİN
ÇIKARMIŞ NESİLLER KORKUNÇ TADINI
DOYASIYA - TARİH DENEN BİN CANLI LEŞİN

ÇÜRÜMÜŞ ZAMANIN SIĞ SULARINDA
OLANCA GÜZELLİĞİYLE GÜNAHLARI - AŞKLARI
YOLARI KAPATAN BİR DELİ KAR ALTINDA
BELLİ BİLE DEĞİL YAŞADIKLARI

YÜKSELİR TOPRAK BUHURDANLARDAN
ÜÇYÜZALTMİŞBEŞ MİHRABIN ORGSUZ UĞULTUSU
YENİK BİZANS YİĞİT SELÇUKLU VE DİNDAR OSMANLI’DAN
ARTA KALAN BURUK ZAMAN TORTUSU

MAHŞER GÜNÜ VARSA VE KOPACAĞSA BİR GÜN
BİLİN Kİ YERİ - YÜZDEYÜZ - KAPADOKYA’DIR
AÇMIŞ HAYAT VE ARZU SOFRASINI - CÖMERTÇE
MUKADDES KIZILIRMAK - ÖLÜMSÜZ YATIR

NÜZHET ERMAN

FOLKLOR (HALKBİLİM) ÇALIŞMALARI:

1846 yılında İngiltere de Wilyam John Thomas'ın "Ateneum" dergisinde yayınlanan yazısıyla, Folklor bağımsız bilim olma yolunda ilk adımını atmıştır. Başlangıç itibariyle salt sözlü geleneğe dayalı masal, hikaye ve kökleri geçmişte olan gelenekleri konu edilen söz konusu bilim dalı günümüze kadar geçirmiş olduğu süreç içerisinde gelişme kaydederek anomi insan duygusunu meydana getirmiş olduğu kültürel birikimleri kendisine konu edinen bir bilim disiplini halini almıştır. Günümüz anlayışında folkloru tanımlamak gerekirse: "Bir ülke yada bölge halkına ilişkin maddi ve manevi alandaki tüm kültürel ürünleri konu edinen bunları kendine özgü metotlarla derleyen, araştıran, sınıflandıran en son aşamada da yorumlayan bir bilim dalıdır."

Folklorun Türkiye'deki gelişimi değerlendirildiğinde, şu anki aşamasında akademik bir hüviyet kazandığını görüyoruz. Bazı Üniversitelerimizde Folklorle ilgili bölümler oluşturulmuştur. Bir diğer etkinlik alanı da, dernekler aracılığı ile oluşturulmaya çalışılmaktadır. Söz konusu dernekler oluşturdukları araştırma ve gösteri grupları sayesinde, Folklorun gelişmesine katkıda bulunmaktadır. Resmi kurumlar bazında ise, Kültür Bakanlığına bağlı "Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü" bu işlevi üstlenmiştir. Söz konusu Genel Müdürlük Merkez ve Taşra teşkilatlarında bulunan uzman kadrolarıyla Folklor sahasında çalışmalar yürütmektedir. Çalışmalarda elde edilen malzeme, arşivlenmek ve yayımlanmak suretiyle kamu hizmetine sunulmaktadır.

İlimiz Nevşehir'de 1988 yılı öncesinde, Folklor alanında yapılan çalışmalar sadece bazı hobileri karşılamak amacıyla yapıldığı tespit edilmiştir. 1988'den sonra ise "Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğünün" Nevşehir İl Kültür Müdürlüğü bünyesinde bir hizmet birimi teşkil etmesinden sonra, bilimsel mahiyette derleme ve araştırma faaliyetlerine geçilmiştir. Saha çalışmalarında elde edilen malzeme Nevşehir İl Kültür Müdürlüğü bünyesinde kurulan "Folklor Aşivinde" ilgilenenlerin hizmetine sunulmuştur. Bunun yanında çeşitli kaynaklardan temin edilen kitapların bir araya getirilmesiyle de ve konuya yönelik "İhtisas Kitaplığı" oluşturulmuştur.

Nevşehir ve çevresinde yürütülen Folklore yönelik çalışmalardan elde edilen malzemelerden örneklem özetler, Resmi 100'lük kodlama sistemine uyularak takip eden kısımlardan verilmeye çalışılmıştır.

A -- DİL ANLATIM:

İç Anadolu Bölgesi kültür hinterlandı kapsamında bulunan Nevşehir bölgesi Dil ve Anlatım özellikleri bakımından da İç Anadolu karakteristiğini gösterir. Nevşehir halkının kullandığı dil; Kurallı Anadolu Türkçesinden en alt düzeyde belgesel ağız olarak farklılaşır.

Ses bilgisi (Fonetik) bakımından, halkın kullandığı dilde temel ünlü (Vokal), Ünsüz (Konsonas) seslerin, farklı vurgu ve tonlamadan kaynaklanan çeşitleri bulunmaktadır. Bu bağlamda Geleneksel halk dilinde 20 adet ünlü, 43 adet de ünsüz ses tespit edilmiştir. Yöresel sesleri tanımlayabilmek için; aşağıdaki Çeviri yazı (Transcription) alfabesi kullanılmaktadır.

á: Kapalı a .

â: Bulanık a .

a: İnce a .

ã: Uzun ince a .

é: Kapalı e .

e: a'ya yakın kalın açık e .

ê: Uzun e .

k: Yuvarlak e .

k: Yuvarlak i .

ı: İnce ı yahut kalın i .

î: Uzun ı .

ò: Kapalı o .

O: O'dan kalınlaşmış ö ve o arası bir ünlü .

ô: Bulanık o .

U: Ü'den kalınlaşmış ü, u arası ünlü .

û: Bulanık ü .

ğ: Art damak g'si .

g: Patlayıcı gırtlak g'si

G: Özel harflerin yazılışında büyük harfle gösterilen g .

ķ: Art damak k'sı .

Ķ: Gırtlak k'sı .

ŋ: Genzel ön ve art damak n'si .

Nevşehir halk dili içerisinde oluşan kelime hazinesi Türkçe'nin genel kurallarıyla paralellik gösterir. Aynı zamanda bölgesel kültür ortamının sınırlarının bir göstergesidir. Nevşehir kültür ortamındaki Türkçe kelimeler, diğer dillerden giren kelimelere oranla sayısal bir üstünlük gösterir. Yeniden kültürleşme sürecinde dıştan gelen etkiler anonim yapıdaki kelime üreticiliğini kısırlaştırmıştır. Birçok detay kelimeler genellemeye yönelik yaklaşımlar dolayısıyla yok olmuştur. Örnek: Önceden mutfakta kazan grubu içerisindeki eşyaların boyutlarına göre "Kazan – hereni – helki – bakraç" olarak isimleri var iken, yeni oluşumla birlikte detay isimleri unutulmuştur. Genel bir adla kazan denilmeye başlanmıştır.

Nevşehir ve çevresinde geleneksel hayat tarzı içerisinde dil haricinde farklı iletişim kurma yolları da mevcuttur.

Bunlardan:

- i. **Jest – Mimikler İle İletişim** : Karşısındakine kırılgan, sevinçli, düşünceli olduğunu aktarmakta kullanılır.
- ii. **Bedeni Hareketlerle İletişim** : Kafayı sağa, sola çevirerek, el işareti yaparak, bacak hareketi yaparak çeşitli düşünceler ifade edilmektedir.
- iii. **Isıklarla İletişim** : uzaktaki birisine haber vermek ve çeşitli ezgileri çıkartmak için ısıklık kullanılmaktadır.

B – AŞIK EDEBİYATI :

Nevşehir ve çevresinde, aşıklık geleneği yoğun bir taassuptan dolayı kurallarını ve kurumlarını oluşturamamıştır. Ve fert seviyesinde kalmıştır. Aşıklı geleneğinin temel unsuru olan, usta-çırak, baba-oğul ilişkisi oluşmamıştır. Toplumsal anlayış bakımından da, aşıklar saygın bir konum elde edememiştir. Neticede bu gelenek ürünlerini ancak toplumun yasak kabul ettiği, ortam ve mekanlarda verebilmiştir. Söz konusu ortamlardan en önemlisi toplumca “Oturak Alemi” olarak adlandırılan eğlence biçimidir. Kendine özgü kuralları bulunana, “Oturak Alemi” bazı aşıkların yetişmesine vesile olmuştur.

İlimizin yetiştirdiği bazı aşıklar: Aşık Mahfi , Aşık Fethibaba , Aşık Yahya (Sertbakan) Refik Başaran , Aşık Şuayip Şahin , Aşık Mehmet Selahaddin Küçükdağ

Aşık Edebiyatından iki örnek :

Kozaklılı Aşık Şuayip Şahin’den:

Kış yurdundan kervanlar yüklenir.

Kafileler birbirine eklenir.

Türkmen kızı türlü libas giyinir.

İncisin boynuna dizer yollarda.

Seher vakti develeri çan döver.

Kafile başları yörük , at kovar.

Uzun yayla diye durmadan iver

Sakın size nazar değer size yollarda.

Şahini kolunda beyler ok atar.

Göçten ayrılması ne kadar beter.

Türkmen kızı elde ak maya yeder.

Ufuklar seraba benzer yollarda.

İncifar vaktinde kuşlar dillenir.
 Herkes devesini sarar yollarır.
 Bad'ı saba zülfünde tellenir.
 Genç gelinler mahsun gezer yollarda.

Sabah olur güneş doğar bağlara.
 Başı bölük bölük karlı dağlara.
 Bir can sesi çöker o ovalara.
 Şahin destanını yazar yollarda.

Suvermezli Aşık Mehmet'ten:

Bir güzel geliyor döndümde baktım.
 Ben onun uğruna bu canı yaktım.
 Zalım ne naz ile bir güzel gözlüm.
 Gönlümün tacını giymiş dalına.
 Bir güzel çocuğu almış yanına
 Herkesin takısını takmış koluna.

Ayağına giymiş bir mavi yemeni.
 Acep nasıl ana doğurdu seni.
 Hiç kimseye gösterme o beyaz teni.
 Ben dahi gözümü kapadım

Zalım ne naz ile bir güzel gözlüm.
 Çığ düşmüşse sabahları çok ayaz.
 Mübarek Allah şu güzeli bana yaz.
 Elmadan kırmızı pamuktan beyaz
 Zalım ne naz ile bir güzel gözlüm.

C – ANLATMALAR :

Sözlü edebiyat geleneği içerisinde oluşan anlatılar, toplumun iç dünyasının birer aynası konumundadırlar. Bu yönüyle anonim düşünce tarzının iç dünyasını yansıtırlar. Söz konusu anlatılar toplumda .

- Bilgilenmek
- Eğlenmek
- Kaynaşmayı sağlamak
- Eğitim

Gibi fonksiyonları icra ederler.

Nevşehir ilinde, sözlü ürünler daha çok toplum nabzının attığı kadın-erkek-grup toplantılarında anlatıldığı tespit olunmuştur. Bu oluşumlardan başlıcaları:

- a) Kürsü başı sohbetleri.
- b) Sıra odaları
- c) Köy odaları (Cemaat odaları)
- d) Komşu gezmeleridir.

EFSANE

İnsanoğlu kendi içinde yaşadığı ortamla ilgili doğal dinsel ve tarihsel olaylara sebep-sonuç ilişkisi içerisinde cevaplar arar. Neticesinde varyantlar halinde gelişen toplumsal düşünce kalıpları oluşarak zaman içerisinde topluma mal olur. Sözü edilen düşünce kalıpları “Efsane” olarak adlandırılır.

Nevşehir’de efsane türünde çok sayıda ürün bulunmaktadır. Yeni gelişen oluşumlar içinde dahi efsane mantığı devam ederek, bu türde yeni, yeni ürünler halk tarafından anlatılmak suretiyle yaşatılmaktadır.

Efsane Türüne İki Örnek:

TALİHSİZ BELHA

Belha , Avanos’un Özkonak beldesine 10 km uzaklıkta küçük bir derenin suladığı mevkidir. Akan deresine ve semtine adı verene belha efsanesi şöyledir:

Şimdi urumşa diye anılan bu bölgeye asırlar önce bir kabile gelmiştir. Reisleri iyi ve zeki bir idareci idi. Reisin çok güzel fakat talihsiz bir kızı varmış. Bu talihsiz kızın tek tesellisi tabiat idi. Ayazman’ın serin sularında yıkanır ve kendi kendine şarkılar söylermiş. işte bu kızın adı belha imiş.

Yine bir gün, banyodan çıkmış elbisesini giymişti ki yanında bir erkeğin belirmediğini gördü. Erkek: “Ziyaret Dağı’nın ardından geliyorum, oranın reisiyim. Günlerdir seni yıkanırken seyrediyorum, sana gönül verdim.”der. Belha önce kaçmak istese de zamanla birbirlerini severler.

Güzel Belha’nın hayranları ise günden güne çoğaldığı için zeki baba kurnazca bir karar verir. Kızını alamayanların ilerde kendisine düşman olmamaları için; yok olmaları gerekmektedir. Sarayın önünde yapılacak cirit oyununda rakipler çarpışacak ve sağ kalabilen Belha’yı alacaktır. Mücadele sonunda , Ziyaret dağının reisi ile Aliyli Beyi karşı karşıya kalmıştır. Kız ziyaret dağının reisine aşiktir. Ya karşısına Aliyli Beyi çıkarsa ne yapacaktır?... Son anda Aliyli Beyinin okunun sevgilisine saplandığını gören kız, büyük bir çığlık atarak kendini taraçadan okun üzerine atar. Ve oda aynı okun kurbanı olur.

Bu duruma çok üzülen Belha’nın babası; “Onları sarayımın önündeki bahçeye beraber gömün” der. İki sevgiliyi ölüm bile ayıramamıştır.

AMAZ KÖYÜNÜN GÖÇÜ

Amaz, Ürgüp'ün iki köyü olan Yeşilöz ve Taşkınpaşa köyleri sınırında bulunan bir mevkiinin adıdır. Burada kayadan oyma harabeler bulunmaktadır. Burda önceden yaşamış insanlarla ilgili efsane şu şekilde anlatılmaktadır:

Geçmiş dönemde o mevkide, Amaz köylüleri yaşarmış. Bunlar oldukça fakir bir hayat sürerlermiş. O zamanlar komşu köy olan Damsa (Taşkınpaşa) Köyü zengin köyü imiş. Birde beyleri varmış. Bu bey Damsa'ya sürekli büyük binalar yaptırmış. Yalnız buraların inşaatında, Amaz köylülerini zorla çalıştırır haklarını vermezmiş. Bu köylüler Damsa'daki inşaatlarda çalışmaktan kendi işlerine bakamaz olmuşlar ve daha da fakirleşmişler. Kendilerine yapılan bu denli haksızlığa daha fazla tahammül edemeyen Amaz köylüleri oradan göç etmeye karar vermişler. Akşamdan göç hazırlıklarına başlarlar. Sabah yola çıkarken de canlı bir tavuğun tüylerini yolarak bir kalburun altına koyarlar. Dams'lılara "Sizde bizi bu tavuk gibi yoldunuz" demek isterler.

Sabah Amaz köylülerini işe götürmek için gelen Damsa beyi, kalburun altındaki yolunmuş tavuğu görünce yaptığı işin yanlış olduğunu anlar ama iş işten geçmiştir. Oradan göç eden insanlar Şam'a kadar giderler orada "Amaz" isminde bir mahalle kurarlar.

MASALLAR :

İnandırmak kaygısı taşımadan, dinleyeni eğlendirmek maksadıyla anlatılan abartılı konu ve kavramlardan oluşan hayal mahsulü ürünlere masal diyoruz. Özellikle büyüklerin, çocukları oyalamak ve eğlendirmek maksadı etrafında masal türünde anlatılar gelişmektedir.

Nevşehir yöresinde masalı çocuk yetişmesinde en önemli görevleri üslenen kadınlar arasında çokça anlatılmaktadır. Mahalle gezmeleri ve kürsü başı sohbetleri anlatılanların yaygınlaşması için uygun ortamlar olarak gözükmektedir.

Örnek Bir Masal:

PIR AHMET

Bir varmış bir yokmuş. Bir padişahın 7 oğlu varmış. Bu padişahın oğulları babasına: “Baba bizi bir ananın 7 kızıyla evlendir.” demişler. Padişah sabahleyin kalkmış, çevresini dolaşmış ama bir anadan 7 tane kız bulamamış. Oğulları :”Baba bizim altımıza birer at ver; biz bir anadan 7 tane kız buluruz.” demişler. Padişah oğullarının altına birer at vermiş, onlarda yola koyulmuşlar. Giderken bir dağa varmışlar. İçlerinde “Pir Ahmet” diye bir kardeşleri varmış. O kardeşlerinin yemeğini yaparmış. Bir gün ateşi bitmiş. Karşıda yanan bir ateş görmüş; koşa koşa yanan ateşin yanına gitmiş. Ateşin başında iki insan varmış. “Bana bir ateş verin” demiş. Onlarda ateşin yarısını vermiş. Pir Ahmet’e yarın gel de seninle konuşalım demişler. Yarın gelmiş oda gitmiş. “Biz 7 tane kardeşiz” demiş. “Şu dağın arkasındaki köyde bir anadan olma 7 tane kız varmış biz onlarla evleneceğiz” demiş. Yarım saat sonra buraya devler gelir demişler. Pir Ahmet yarım saat sonra oraya gitmiş. Devlerle savaşmış onları öldürmüş. Oradan gitmişler dağın arkasında bulunan köydeki bir anadan olma 7 tane kızla evlenmişler. Ama ertesi gün tek başlı dev gelmiş; Pir Ahmet o dev de öldürmüş. Sonra iki başlı dev gelmiş onu da öldürmüş. Ertesi gün 7 başlı dev gelmiş onunla dövüşürken, kardeşleri yanında olmadığı için yalnız kalmış. Birde baksa ki 7 başlı dev kardeşlerini altına almış. Pir Ahmet’e “Senide yiyeceğim ama denizinin ortasında bir şehir var, orada dünya güzeli bir kız var. Onu bana getirirsen seni bağışlarım” demiş. Pir Ahmet gide gide o şehire varmış. Toplumun bulunduğu bir yere varmış; orada da içecek bir şeyler satılmış. Bu da akşama kadar orada kalmış. Çokça çay içmiş, içtiği bu çayların karşılığında bolca sarı lira vermiş. Kahveci: “Benim mekanımın senede geliri, ancak bir sarı

liradır. Bu kadar büyük bir para bende bulunmaz, ben bu beş sarı lirayı nasıl bozayım demiş.” Pir Ahmet’te “Ben bu sarı lirayı hayrım için veriyorum” demiş. Tekrar kahveciye dönerek: “Kahven eskimiş yeniden yapalım” demiş. Ve yeni bir kahve yapmış, böylece kahveciyle dost olmuş. Pir Ahmet “Bu köyde dünya güzeli bir kız varmış onu bana getir” demiş. Kahveci gitmiş kızla görüşmüş. Kız demiş ki: “Kendine bir sandık yapsın sandığın içine girsin denize atsın ben onu çıkartırım” demiş. Pir Ahmet’te sandığı yapmış içine girerek kendini denize atmış. Kız sandığı çıkarmış. Pir Ahmet’te sandıktan çıkmış kızı babasından istemiş. Kızın babası da: “Dört tane isteğim var” demiş. “Biri şu kahveyi şu kavağın tepesine buharlaştırarak. Çıkaracaksın. Biri de kırk kazan su içeceksin. Biri de arpa, çavdar, buğday üçünü karıştırıp tekrar ayıracaksın. Biri de tüm bu yaptıklarını bir mendile çıkılayıp denize atacaksın” demiş. Pir Ahmet bu denilenlerin hepsini yapmış, ve babası kızı vermiş. Pir Ahmet’te kızı almış götürmüş. Kız Pir Ahmet’e dönerek demiş ki: “Sen dev misin yoksa beni deve mi götürüyorsun?” demiş. Önceki yere varmışlar. Pir Ahmet Deve: “Bu kızın yanına 7 gün sonra geleceksin” demiş. Bir gün kız deve sormuş: “Senin canın nedendir?” demiş. Devde : “Şu havuzda iki tane ördek yüzer onu vurunca içinden bir şişe çıkar, Şişeyi kırınca bir serçe çıkar, serçeyi kesince de içinden bir kurt çıkar, o kurdu da koparınca ben ölürüm” demiş. Pir Ahmet ördeği öldürmüş; şişe çıkmış, şişeyi kırmış serçe çıkmış, serçeyi öldürmüş kurt çıkmış, kurdu koparmış dev de ölmüş. Pir Ahmet huzura ermiş.

FIKRALAR

Gülerken düşündürmeyi amaç edinen kısa anlatılardır. Olaylar ve kişilerin çelişkilerini yakalayarak toplumun gülmece dağarcığında olan, motiflerle sunmayı amaçlar.

Yöreden tespit edilen bazı fıkralar :

Dal Boylum

Fadime kadın ölmüş. Kocasını kefenini sarıyormuş, ama kefen kısa gelmiş, bütün vücudu örtmemiş, ayakları açıkta kalmış. Kocasını yerde yatan ve kefeni kısa gelen karısına bakmış bakmış “Kefene de gülmedin a dalboylu Fadimem, bu senede böyle olsun hadi bakalım” demiş.

Ne Haliniz Varsa

Bir kadının bir oğlu varmış; bunun adı da Mehmet imiş. Anası da Mehmedine çok düşkünmüş, ikide bir “Aman Mehmedim seni nasıl severimde, sen ölmeye ben öleyim” dermiş. Oğlunda kurnazmış yalancıkta hasta olmuş; döşeğe yatmış. Anasını sinayacak ya dolaba da bir baykuş koymuş, oraya kapatmış. Sonrada “Ölüyorum” diye başlamış inlemeye acı ile bağırıp çağırmaya. Anası da “Aman Mehmedim sen ölmeye ben öleyim” diyerekten oğlunu avuturmuş. Mehmet “Gayri dayanacak halim kalmadı kurtulayım bu dertten; Ana şu dolapta Azrail var açta canımı alsın” demiş. Kadın dolabı açıpta baykuşu görünce “Daha Mehmet, daha sen bana değmeyinde ne haliniz varsa görün” demiş.

Kırk Armut

Midesine düşkün, okkası yerinde bir hoca varmış. Bunu bir ziyafete davet etmişler. Burada yemekler yenmiş, üstelik meyve olarak ta armut ikram edilmiş. Hoca “Gırtlığımı kadar doydum” demişse de yine de başlamış armutları teker teker yemeye. armutlar bittikten sonra ev sahibinin oğlu “Baba” demiş. “Hocanın gırtlığından yukarısı 40 armut alıyor.”

Camız

Bostana camız girmiş. Ardından da hacı cübbesinin eteklerini uçurarak dalmış bostana. Hacının boğazı da kelete değirmeninin savağı kadar varmış hani. Bostanın sahibi gelmiş ivedi ivedi: “Aman camız dursunda, evvela hocayı çıkarın bostandan.”

D) ANONİM ŞİİRLER

Halk edebiyatının bu grubunda yer alan türler, toplumun düşüncelerini özlü bir şekilde, belirli ölçülerle vermeye çalışan türlerdir. Söz konusu türlere ait ürünlerin meydana getirilmesi ve sunulmasında kişisel beceriler ön plandadır. Anonim şiirler sınıflanmasına giden türleri şu şekilde sıralayabiliriz:

a)Destanlar

b)Türküler

c)Maniler

d)Tekerlemeler

Nevşehir ve çevresinde yukarda isimleri zikredilen türlere ait ürünler, daha çok toplumsal yaşamda önemli bir yeri olan ve iz bırakan (Savaş, ölüm, güzellik, doğal çevre v.b.) olaylardan etkilenerek meydana getirilmiş olup; konusuna uygun ortamlarda (Ölüm, Düğün, Çalışma esnası) dile getirilmektedir.

a)Destanlar

Manzum destanlar işlediği olayı bütün yönleriyle geniş kapsamda ele alarak şiirsel olarak dile getiren. Anonim özellikleri yansıtan bir türdür.

Nevşehir bölgesinde tespit olunan 2 destan örneği aşağıda verilmektedir.

Nevşehir Destanı

Aşık YAHYA

Sert eser gezdim bütün cihanı
Nevşehir resmince şehir görmedim
Emsali varise göster bir hani
Nevşehir resmince şehir görmedim

Yiğit olmayanda perde ar olmaz
Sözünde durmayan adam er olmaz
Avanos , Ürgüp, Arapsun üçü bir olmaz
Nevşehir gibi şehir görmedim

Kırşehir, Develihisar güzelin yeri
Ulukışla ile maden insanın harı
Aşıklar bilirler Niğde'yi, Bor'u
Nevşehir gibi şehir görmedim

Everek, Erciyasın ardından geri
İncesu altı saat oradan beri
Ulu bedestenli koca Kayseri
Nevşehir gibi şehir görmedim

Sivas'a varınca eyledim hata
Dedim burda durmam giderim Tokat'a
Yılcık ocağını gördüm varınca Kat'a
Nevşehir gibi şehir görmedim

Yozgat, Çorum, Merzifon, Samsun'dan dön geri
 Sungurlu'yu görün gelirken yolda Çankırı
 Merkezi hükümet oldu şimdi engürü
 Nevşehir gibi şehir görmedim

Herkes matağını meydanda satsın
 Ehli aşk olanlar kaygısın atsın
 Mecidiye, Bala, Kalaycık hem yüzü batsın
 Nevşehir gibi şehir görmedim

Çubuk, Çerkeşe varırsan olursun yaş
 Sivrihisarda görürsün çok taş
 Beypazarı, Nallıhan, Köstebek, Ayaş
 Nevşehir gibi şehir görmedim

Hiç durmaz akar gözümün yaşı
 Ah ettik erittik dağ ile taşı
 Bursa, Eskişehir şehirler başı
 Nevşehir gibi şehir görmedim

Sert eser gezdik büsbütün dünya
 Varamadım Girit'e görmedim hanya
 Evliyalar başı sorarsan Konya
 Nevşehir gibi şehir görmedim

Seydişehir , Beyşehir hiç gelmez diler
 Sillenin güzeli benzemiş güle
 Gelirsen sen eyleme sen Ereğli'ye
 Nevşehir gibi şehir görmedim

Çoban olupta koyun güdene
 Aşk olsun yurduna sağlam gidene
 Tarsus, Mersin, Yarcuvat, Silifke, Adana
 Nevşehir gibi şehir görmedim

Osmaniye'nin içinden çabuk geçsinler
 Fevzipaşaya varıp bi su içsinler
 Islahiye şehrinden çabuk çıksınlar
 Nevşehir gibi şehir görmedim

Hesap et gezdik Dünya dört köşe
 Sıdk ile başardık sorarsan işe
 Kilis'i, Antep'i, gezdim geldim Maraş'a
 Nevşehir gibi şehir görmedim

Okudum bir zaman inan ki yazdım
 Gurbette canımdan usandım bezdim
 Diyarbakır, Harput, Malatya'yı gezdim
 Nevşehir gibi şehir görmedim

Severim Nevşehir'i ta ezelden candan
 Nere varsak destan isterler benden
 Yahya der: Vatan sevgi İmandan
 Nevşehir gibi şehir görmedim

Avanos Destanı

İsmail AKMAN

Doğusunda Kayseri var ilk şehir
 Batısında Hacıbektaş, Gülşehir
 Güneyinde Ürgüp ile Nevşehir
 Ziyaretin doruğundan bellidir

Kuzeye yaslanmış güneye bakar
 Dağlarında bile laleler kokar
 Önünde ırmağın çağlayıp akar
 Köprüsünün doruğundan bellidir

Çarhaneleri her zaman işler
 Durmadan yapılır alış—verişler
 Fırınları akşam tütmeye başlar
 Dumanının kıvrığından bellidir

Her evde duyulur kirkir sesi
 Kurulmuş tezgahlar ip mesesleri
 Kızların halıda ihtisasları
 İstarının sırtından bellidir

Neşelidir kaya damlı inleri
 Çalgılı davullu hep düğünleri
 Hızır—İlyas hele binlik günleri
 Gençlerinden moruğundan bellidir

Köybağı meşhurdur bülbüller öter
 Üzümlü meyvesi burada biter
 Bulutu hevengi burnunda tüter
 Lezzetleri kuruğundan bellidir

İnsanlar merttir misafirperver
 Ateşli gençleri sporu sever
 Şaşırp ta denemek istersen eğer
 Rakibinin kırığından bellidir

Turist isen durma gelki göresin
Minicik parismis sen varmış dersin
Belki birde eyfel görmek istersen
Trafonon görüşünden bellidir

Çavuşın, Zelveyi, Göremeyi gez
Fotoğraflar çek , notlarını yaz
Peribacaları seyre doyulmaz
Heykel gibi doruğundan bellidir

Turistik otelde yatmak istersen
Yorgunluğa neşe katmak istersen
Şayet birkaç yudum atmak istersen
Şarabının buruğundan bellidir

Her fırsatta yurdunu met eyleyen
Hasretini yüreğinde derleyen
Ellisinden sonra destan söyleyen
Akman gibi moruğundan bellidir

b)Türküler

Toplum hayatının bir çok unsurunu (Ak, Doğa, Tarih, ölüm, Felaket, Coşku gibi) içsel duygularla makam ve musikiye dayalı anlayış içerisinde vermeye çalışan ürünlere türkü diyoruz. Türküler iki ana grupta toplanır. 1-Uzun havalar 2-Kırık havalar.

Uzun Havalar: Türkünün bütününde tek ölçü kullanılır, konu olarak insanların hüznü duyduğu olayları ele alır.

Kırık Havalar: Daha yüksek ritimde olan, başlangıç ile bitiş arasında değişik ölçüler kullanılabilen

, oyun havası olarak ta adlandırılan türkü grubudur.

Bölgemizde “Uzun hava” grubundaki türküler daha yoğunluktadır. Herhangi bir enstürman eşliğinde söylenebildiği gibi. Salt sözlerle de ifade edilebilmektedir.

Kırık havalar işe daha ziyade düğünler, oturak alemleri ve çeşitli akran gruplarının toplantıları gibi eğlence ağırlıklı ortamların ürünleridir.

Türkülere yörede eşlik eden enstürmanlar: Bağlama, Zilli Maşa, Tef, Davul, Zurna, Klarnet, Cümbüş ve Kavaldir.

NEVŞEHİR İLİ SINIRLARI DAHİLİNDE DERLENEN TÜRKÜ VE AĞITLAR

AVANOS (PAŞALI)

Ben saklarım elimdeki kınayı
Kurtlar yesin benim gibi anayı
Tez gel oğlum gadaların alayım
Elimden alırlar gelin sunayın

Bir mektup yazdım da halli halimce
Varı değilmi ola yerli yerince
Nolur yarım bir izine gelince
Yıkılırmı taburuyun bir yanı

Bir mektup geldi de aldım okuttum
 Sağımda solumda yadı bakıttım
 Ellere yazdın da beni unuttun
 Bir yudumda on yerimden akıttım

AVANOS (TOPRAKLI)

BAŞLIK PARASI

Gönülleri kederi ile dolduran
 Nice taze kızları solduran
 Verem edip gençleri öldüren
 Şu bizim köyün yüzkarası
 Başlık parası

Para ile gönülleri sattıran
 Sevenlere nice acı tattıran
 Gençlerin derdine dert kattıran
 Şu bizim köyün yüzkarası
 Başlık parası

Öksüz gibi boyunları büktüren
 Ela göze kanlı yaşlar döktüren
 Bunca genci hapsaneye tıktıran
 Şu bizim köyün yüzkarası
 Başlık parası

Genç kızlarda gelinliği kaldıran
 İnsanlığın onuruna saldıran
 Anaların saçlarını yolduran
 Şu bizim köyün yüzkarası
 Başlık parası

Zengin ile fakiri ayıran
 Seveni değil zengini kayıran
 Gençleri canına doyuran
 Şu bizim köyün yüzkarası
 Başlık parası

AVANOS (KALABA)

Duvar üstünde kilim
 Yarimin adı selim
 Selim benim olursa
 Olurum telli gelin

Dut ağacın dut verir
 Yaprığını gıt verir
 Bekar oğlan bekar kız
 Sarıldıkça tat verir

Dam yapın derin yapın
 Eminem kızlar eminem
 Su serpin serin yapın
 Eminem kızlar eminem

Yarım askere gitmiş
 Eminem kızlar eminem
 Su serpin serin yapın
 Eminem kızlar eminem

AVANOS (SARILAR)

HALAY TÜRKÜSÜ

Köprüden geçti gelin
 Saçbağı düştü gelin
 Eğil bir yol öpeyim

Gençliğim geçti gelin
 Diloyloy diloyloy
 Halden bilmez diloyloy
 Halden bilmez ne fayda

YANLAMA (HALAY)

Duvar çektim önüme
 Şeytan düştü şerime
 Çık dışarı sevgilim
 Yürümezsen yürüme

Çorap giydim yaşadı
 Ayaklarım üşüdü
 Kalk gidelim oradan
 Şafak yeri ısıdı

ALLILAR (HALAYI)

Allılar git kaleden kar getir
 Mendiline sar getir allılar
 Mendilin almaz ise allılar
 Altın tasa koy getir allılar

Giden ay tutulur mu allılar
 Bala tuz katılır mı allılar
 Şu uzun gecelerde allılar
 Yalnız yatılır mı allılar

AVANOS(ÇAVUŞİN)

HALAY TÜRKÜSÜ

Ayva dibi serin olur yatmaya
 Kızlar gelir küme küme bakmaya
 Altın ister ak gerdana takmaya

Ah ahı billah aşkın beni öldürür
Öldürürde gül benzini soldurur

Kaleden kaleye şahin uçurdum
Ah ile vah ile ömrüm geçirdim
Yare ben şekerli şerbet içirdim
Öyle olur böyle olur Türkmen güzeli
Cilvesi çok olur akşam üzeri

Kalenin başına kuş yuva yaşamış
Yuvanın içine bir gelin yatmış
Yar beni bırakıp ellere tapmış
Öyle olur böyle olur Türkmen güzeli
Cilvesi çok olur akşam üzeri

Kalenin başında yatmış uymuş
Ela gözlerini uyku bürümüş
Evvel küçük idi şimdi büyümüş
Öyle olur böyle olur Türkmen güzeli
Cilvesi çok olur akşam üzeri

Kalenin başına taş ben olaydım
Yalnız yatana eş ben olaydım
Güzelin yanına yoldaş ben olaydım
Öyle olur böyle olur Türkmen güzeli
Cilvesi çok olur akşam üzeri

PEŞKİR(HALAY TÜRKÜSÜ)

Peşkir çektim cerekten
Bir ah ettim yürekten
Bu hekim hekim değil
Hekim gelsin frenkten

Hep cilveli veli ayvada hoş
Akşamdan gelir sarhoş
Sabaha kalkar bir hoş

Peşkirde kokumu olur
Yiğitte korku mu olur
Aşka düşen yigidin
Gözünde uyku mu olur
Hep cilveli veli ayvada hoş
Akşamdan gelir sarhoş
Sabaha kalkar bir hoş

KALABA (HALAY TÜRKÜSÜ)

Kayalar yarılmasın
Söylen yar darılmasın
Darılırsa darılsın
El yarine sarılmasın
Nesinede yavrum nesine
Cigarada sokmuş fesine
Ben yanıyom cilvesine
Üç güzelin birisine

NEVŞEHİR YÖRESİNE AİT BAZI TÜRKÜLER:

I

Kayalar

Kayalar yarılmasın
Söylen yar darılmasın
Darılırsa darılsın
Üstüme yar almasın

Nesinede yavrum nesine
Cigarada sokmuş fesine

Kayalar merdil merdil
 Kimbilir kimin derdin
 Ağaçlar kalem olsa
 Yazılmaz benim derdim

Nesinede yavrum nesine
 Cigarada sokmuş fesine

Kayalar oylum oylum
 Geliyor selvi boylum
 Selvi boylum gelince
 Şen olur benim gönlüm

Nesinede yavrum nesine
 Cigarada sokmuş fesine

II

Cemalim Türküsü

Şenolasın Ürgüp dumanın tütmez
 Kıratım acemi konağı tutmaz
 Oğlum Ahmet küçük yerimi tutmaz
 Cemalım Cemalım algın Cemalım
 Alganlar içinde kaldın Cemalım
 Ürgüpten çıktığımı görmüşler
 Kıratımın sekişinden bilmişler
 Beni öldürmeye karar kılmışlar
 Cemalım Cemalım algın Cemalım
 Alganlar içinde kaldın Cemalım

III

Demirci Mehmet

İsmimi sorarsan demirci Mehmet
 Kapaman hanemi gardaşım Himmet
 Ufacık yavrularım size emanet
 Derdi içirimde çare bulunmaz

Arabaya bindim Ürgüp'e vardım
 Doktoru görünce lisandan oldum
 Hanın odasına güç ile geldim
 Kalkmayın yanımdan yusuf gardaşım
 Banada ağlasın eşim, yoldaşım

Arabam derede bir saat durdu
 Aziz ahbablarım güç ile koydu
 Kuşlukleyin ölüm geriye geldi
 Derdim içirimde çare bulunmaz

Araban geldi de derede kaldım
 İmik validesi yanına aldı
 Ufacık yavrular döküldü kaldı
 Ne çare alınma böyle yazıldı
 Mezarımda şu Tahar'a kazıldı

Elmasın kızıda kefenim biçer
 Kırım alnımda davarım seçer
 Kolsuzda odamda halımı ölçer
 Uyan Mehmet usta uyanamadım
 Bögür ağrısına da dayanamadım

Gardaşım Emine kefenim diker
 Eniştem Ali de suyumu döker
 Ufacık yavrular boynunu bükür
 Derdim içerimde ölüyom gayrı
 Ahrete yaralı gidiyom gayrı

Usta dizliğimi Yusuf'a verin
 Usta Mehmet ölmüş cihanlar bilin
 Tabutum kapıda sabahtan görün
 Derdim içerimde ölüyom gayrı
 Ahrete yaralı gidiyom gayrı

IV

Yaşarımın Türküsü

Nevşehir dedikleri bir küçük şehir
 İçime attılar bir avıç zehir
 Hiç aman vermedi Bursalı Tahir
 Namussuz hemşire ne yaptım sana
 Huzuru mahşerde ne dersin bana

Atımı sattım inek almaya
 Korkardım Nevşehir'e varmaya
 Eleminen vardım da bende ölmeye
 Tepemde kurşunum ağzımda kanım
 Sebebim sen oldun hemşire hanım

Nevşehir'in pınarlarında oynar balıklar
 Yaşarı vurmuşlar yorgun uyuklar
 Alkana batıyor burma bıyıklar
 Vicdansız hemşirem ne yaptım sana

Annem gitsin Karataş'ta ağlasın
Babam gitsin Nevşehir'de arasın

Yaşarı sorarsan yirmi beş yaşında
Öleceğimi bilseydim bende düşümde
Nasıl kıydın bana şu genç yaşımda
Namussuz hemşirem ne yaptım sana
Huzuru mahşerde ne desen bana

Yaşarın giydiği karalı kumaş
Ölüyom anne yanıma ulaş
Haftadan haftaya kabrimi dolaş
Tepemde kurşunum ağzımda kanım
Sebebin oldun hemşirem kadın

Atımı bağlayın ceviz ağacına,
Benden selam söyleyin firdevs bacıma
Satın kanlı bağı verin ilaca
Kanlı gömleğimi yuyan ağlasın
Yaşar ölmüş diye duyan ağlasın

Ortahisarda vardır bir büyük kale
Çok gafil davrandım gelmezdim ele
Namussuz hemşirem ne yaptım sana
Huzuru mahşerde ne desen bana

Değen kurşun ahretime yarasın
Kabirim şehirde il oldum gayrı
Kanlı göleğimi yuyan ağlasın
Yaşar ölmüş diye duyan ağlasın

c)Maniler

Mani toplum yaşantısının bir çok kesimine ait rekabet ve hicve dayalı konularla beslenerek şiir tarzında söylenen kalıp sözlerdir.

Kafiyele sözler olan maniler hece ölçüsü bakımından yedi heceli ölçüye uyarlar.

Nevşehir yöresindeki maniler daha çok kız-erkek rekabeti düğün, ramazan, çalışma (İrgatlık, halı dokuma) , yarışma (Yüzük oyunu, hörbüç oyunu) gibi ortamlarda söylenmektedir.

NEVŞEHİR İLİ SINIRLARI DAHİLİNDE DERLENEN-HAYATIN ÇEŞİTLİ ALANLARINA YÖNELİK MANİLER:

KOZAKLI

Elma attım duvara

Yuvalandı kenara

Erkeğin yakışığı

Elindeki sigara

Kaynanam kara harar

Ölürse bana yarar

Öldüğünü aramam

Kefini bana zarar

Mengerde su duru

Oğlan mendil gudurur

Kaçtıysam ben kaçtım

Nuhdar neden kudurur

Cevizin dibi oyuk

Ağlarım koyuk koyuk

Sen orada ben burada

Benzimiz soluk soluk

Damdan dama ip atar
 Kızlara çalım satan
 Çalımına sattığım
 Mitil yorganda yatar

Elma attım al gelin
 Yanakları bal gelin
 İnşallah kaçan ölür
 Sende bana kal gelin

Çini tabakta al var
 Topukta pembe şalvar
 Kız Allahın seversen
 Diz gel Allaha yalvar

Ayna attım duvara
 Sanki düştü pınara
 Yağdın yakışığı
 Elindeki cigara

Halı dokurum halı
 Bitiyor gavur halı
 Halı icat olalı
 Gızların benzi sarı

Çayda çanak gırıldı
 Gız oğlana vuruldu
 Oğlan alsam dedikçe
 Gız boynuna sarıldı

Çorap ördüm milinen
 Dürdüm büktüm gülünen
 Zinci sarhoşum gelin
 Otuz iki dilinen

Dolu içerim dolu
 Bu yokuşta bizi yordu
 Ölümün ayrılığında
 Aradı bizi buldu

Çam dalında mum olaydım
 Yana yana kül olaydım
 Evlatlığa istemezsen
 Kapınızda kul olaydım

Köprünün altı arpa
 Su gelir çarpa çarpa
 Yenile bir yar sevdim
 Anasından korka korka

Sakın çocuğum sakın
 Hastaya olma yakın
 Geriden şöyle dersin
 Allah şifalar versin

Maniler etlidir
 Birbirine eklidir
 Davulcunun daveti
 Mutlaka böreklidir

Tesbihim dizim dizim
 Hoş geldin iki gözüm
 İftarda bulamadık
 Seni yemeye üzüm

Gövereni ekin sandı
 Ekin değil burçak imiş
 Ayrılığı yalan sandım
 Yalan değil gerçek imiş

Kapımızın önü iğde
 İğdenin dalları yerde
 Bir ucumuz burda
 Bir ucumuz gurbet elde

Gelin geldi kapımıza
 Altın dolu küpümüze
 Çamaşır var hepimize
 Ah gelin anam

Maniyi baştan söyle
 Kalemi kaştan söyle
 Karnının açlığını
 Ekmekten aştan söyle

Patatesi haşladım
 Soymaya başladım
 Yar aklıma gelince
 Ağlamaya başladım

Bir kapısı vardı gayet küçücek
 Fasiki fisk ile keyf yetirecek
 Kırık çanak bulamaz ayran içecek
 Elin kapusunda sahan beğenmez

Cevizin dibi oyuk
 Alarım goyuk goyuk
 Sen orada ben burda
 Benzimiz soluk soluk

Maniyi baştan söyle
 Galemi gaştan söyle
 Garnıyın aşığını
 Bi gazan aştan söyle

Maniyim mareliyim
 Sorun ben nireliyim
 Ağaçlar yeşil giymiş
 Ben daha gereliyim

Mani bilmem ne diyim
 Hangi yola gidiyim
 Bir mani yüzünden
 Beş mani borç idiyim

YÖREDEN TESPİT EDİLEN MANİLERDEN ÖRNEKLER

I

Kapı kapı aralık
 Kızlar onbinliralık
 Oğlanları sorarsan
 Fıçıda kokmuş balık

Kapıdan bakan oğlan
 Sümüşü sarkan oğlan
 Ne ardına düşüyor
 Horozdan korkan oğlan

Ey hürüdü hürüdü
 Dağı duman bürüdü
 Gelsene gavur oğlu
 Cepte çerez çürüdü

Kapı kapı gezerim
 İnci mercan dizerim
 Senin gibi oğlanı
 Ökçeminen ezerim

Damdan odun atarım
 Gölgesinde yatarım
 Senin gibi oğlanı
 At bokuna katarım

II

Halı dokurum halı
 Bitmiyor gavur malı
 Halı icad olalı
 Kızların benzi sarı

III

Kaynanam kara harar
 Damda başını tarar
 Ölürse kefeni zarar
 Ölmezse yaprak sarar

IV

Eli elçekli gelin
 Kolu kolçamlı gelin
 Oğlanı ben doğurdum
 Kılamada bacaklı gelin

V

Armudun irisine
 Taş attım birisine
 Beni çoban etseler
 Kızların sürüsüne

TEKERLEMELER

Halk edebiyatı ürünlerinde, anlatıma geçmeden önce sunusunu yapmak amacıyla şiir tarzında söylenen sözlere tekerleme denir. Tekerlemeler kısa cümlelerden oluşur. Anlatılacak konuya dinleyicinin ilgisini çekerek heyecan kazandırır.

YÖREDEN ÖRNEKLER

I

Metel metel manike
 Oğlu uşağı oniki
 Metal çıkmaz çardağa
 Bit osurdu bardağa
 Bardak iki sak oldu
 Eli yüzü bok oldu

II

Çıktım kiraz dalına
 Baktım tren yoluna
 Üç atlı geliyor
 Biri ağa biri bey
 Üçüncüsü Halil paşa
 Halil paşa hasta
 Çorbası tasta
 Mendili ipek
 Kendisi köpek

NEVŞEHİR VE ÇEVRESİNDEN DERLENEN TEKERLEMELER

KOZAKLI(GERCE)

Birem birem
 İkem ikem
 Kamçı kuyruk
 Kara diken
 Evel altı sere sekiz
 Dere dokuz dayım oğlu
 Çek bir daha başı pare

Bir bir diyim
 İkindiyim
 Üç döndüğüm
 Dört beşşığım
 Altı aşşığım
 Sekiz selam
 Dokuz arabam
 On oğlağam
 Çekme çelik çak dişiyin
 Birini daha

ÜRGÜP(SOFULAR)

Saya saya gezerim
 Saya boncuk dizerim
 Verirseniz giderim
 Vermezseniz dururum
 Verenin bin oğlu olsun
 Vermeyenin kör kızı olsun
 Oda damdan düşsün ölsün

Saya saya sallanır
 Dört ayağı nallılar
 Saya geldi gördünüzümü
 Ne istedilerse verdinizmi

Sepetinen yumurtayı doldurdum
 On tavuğu ben tilkiye boğdurdum
 İlahi tilki paşa
 Küçücük çay deliğine nasıl oldurdun
 İlahi tilki paşa
 Dişin tırnağın büzülsün
 Can evine çifte kurşun dizilsin

ÜRGÜP(BOYALI)

Evel zaman içinde
 Kalbur saman içinde
 Develer telal
 Pireler hamal iken
 Ben anamın beşiğini
 Tıngır mıngır sallan iken

ÜRGÜP(ORTAHİSAR)

Portakalı soydum
 Başucuma koydum
 Ben bir yalan uydurdum
 Duma duma dum
 Çık çıkalım çayıra
 Yem verelim ördeğe
 Ördek yemi yemeden
 Cıyak mıyak de eden
 Hakkutu makkutu
 Çıktın çıkardın kimi çıkardın

1-2-3-4-5- Atatürk'ün hayatı
 Bizi kimler yarattı
 Kırmızı bayrak yarattı

Üşüdüm üşüdüm
 Daldan elma düşürdüm
 Elmamı yediler
 Bana cüce dediler
 Ben cücelikten çıktım
 Ablama vardım
 Ablam pilav pişirmiş
 İçine sıça düşürmüş
 Sıçanı ne yapmalı
 Minareden atmalı
 Minarede bir kuş var
 Kanadında gümüş var
 Eniştemin cebinde
 Türlü türlü yemiş var

Çan çan çukulata
 Hani bize limonata
 Çukulata bitti
 Hanım kıza gitti
 Nereye gitti
 İstanbul'a gitti
 İstanbul'da ne yapacak
 Terlik pabuç alacak
 Terlik pabucu ne yapacak
 Düğünlerde şingır mıngır oynayacak

Mustafa mısıktık
 Arabaya kıstık
 Üç mum yaktık
 Keyfine baktık

İt atta
 Atta biz gidiyoruz
 Bu hafta ineğimiz doğursun
 Adı olsun kol fatma

Hırsız hırsız hırmalı
 Kemiklerini kırmalı
 Bizim dama sermeli
 Geip geçen yolcuya
 Bir budunu vermeli

Değirmene girdi köpek
 Değirmenci vurdu kötek
 Hem kötek yedi köpek
 Hem kepek yedi köpek

Kızın adı hediye
 Ekmek vermez hediye
 Kedi gider kadiya
 Kadının kapısı kitli
 Hediyein başı bitli

İğne battı canımı yaktı
 Tombul kuş arabaya koş
 Arabanın tekeri İstanbulun şekeri
 Hop hop altın top bundan başka oyun yok

ÜRGÜP(YEŞİLÖZ)

Evvel evvel iken
 Kalbur gözer iken
 Develer tellal
 İbibik berber iken
 Tosbağa saniye iken
 Kayseri yapılırken
 Ben anamın beşiğini
 Tıngır mıngır sallarken
 Erciyes dağı pilav olsa
 Kızılırmak yağ olsa
 Güdük kaşık kel sahan
 Yesem yesem doymasam
 Kabeye gitsem gelmesem

E)KALIPLAŞMIŞ SÖZLER

Bu grupta ele alınan halk edebiyatı ürünleri, insanları olaylar karşısında oluşturmuş oldukları düşüncelerini, çeşitli biçimlerde ifade ederken kullandıkları anonim söz kalıplarındır.

Kalıplaşmış sözler, anlatılmak istenen durumu öze indirgeyerek ifadeyi kolaylaştırır. Toplumun ortak düşünce sisteminin süzgecinden geçerek oluşunu tamamlamış olması özelliğinden dolayı da karşılıklı iletişimde ifade gücünü ortaya çıkartır.

Kalıplaşmış sözler grubu içerisinde yer alan türler:

- a-Atasözleri
- b-Deyimler
- c-Bilmeceler
- d-Dualar
- e-Beddualar
- f-Yeminler
- ı-Ölçülü sözler

Bu türlere yönelik Nevşehir yöresinde tespitlerle ilgili açıklamalar aşağıda sunulmaktadır.

a) ATASÖZLERİ

Kökleri geçmişte olan hayatın kurallarını öğretici nitelikteki özlü söz kalıplarıdır.

Nevşehir'de halk arasında yaşatılan bazı atasözleri şunlardır:

- Al zengin kızını döndersin anası evine; al fakirin kızını döndersin anası evine
- İyi kocan var gir oyna çık oyna; kötü kocan var gir ağla çık ağla
- Tuzsuz koyun tuzlu koyunu yalaya yalaya bitirirmiş
- Bitli baklanın kör alıcısı olur
- Çavuş üzümü ama terbiyesi kıt
- Ayağını yorganına göre uzat
- Misafir umduğunu değil bulduğunu yer
- Minareyi çalan kılıfını hazırlar
- İtle çuvala girilmez
- İtle dalaşmaktansa çalıya dolaşmak yeğidir
- Dost acı söyler
- Kapıda yetişen tosunun değeri olmaz
- Yattığı ahır sekisi çağırdığı İstanbul türküsü
- Ağır ne yel alır, nede sel
- İte pastırma bekletilmez
- Acele ile menzil alınmaz
- Acıkan doymam, susayan kanmam sanırmış
- Açık ağız aç kalmaz
- Aş buldun düş, iş buldun sıvış
- Yuvarlanan taş yosun tutmaz
- Fukaranın şaşkını beyaz giyer kış günü
- İki kaynar bir coşar, güzelin aş tez pişer
- Akıllı işini görür deli başını bekler
- Tavuk deşindiğinden deli düşündüğünden belli olur
- İstenmeden yenen aş, ya karın ağrıtır ya baş
- Kalabalıktan dilini, sofradan elini kısa tut
- Büyük lokma ye de büyük söz söyleme
- Aç bırakma hırsız edersin; çok söyleme arsız edersin

Nevşehir ve Çevresinden Derlenen Atasözleri

- Dost acı söyler, düşman tatlı söyler
- Dünya malı dünyada kalır
- Can boğazdan gelir
- Aç ayı oynamaz
- Kapıda yetişen tosunun değeri olmaz
- Yattığı ahır sekisi, çağırdığı İstanbul türküsü
- Kurt katırın değerini ne bilsin
- Ağır ne yel alır ne sel
- İt'e pastırma bekletilmez
- Sürten müşten, dürten müşten arlıdır
- Acele işe şeytan karışır
- Acele ile menzil alınmaz
- Acıkan doymam, susayan kanmam sanmış
- Abdestsiz sofuya namaz mı dayanır
- Açık ağız aç kalmaz
- Açık yaraya tuz ekilmez
- Şükür şükür küllü kümpüredemi(Patates) şükür
- Aş buldun düş, iş buldun sıvış
- Malın iyisi boğazdaan geçer
- Tatlı ye tatlı konuş
- Yuvarlanan taş yosun tutmaz
- Fukaranın şaşkını beyaz giyer kış günü
- Keçinin uyuzu pınarın gözünden su içer
- Komşuda pişer bize de düşer
- İki kaynar bir coşar,güzelin aşı tez pişer
- Sütten ağzı yanan yoğurdu üfleyerek yer
- Akıllı işini görür, deli başını bekler
- Tavuk deşindiğinden, deli düşündüğünden
- Aç köpeğin beyni dar olur
- Boz kurdun yoz koyunu olmaz
- İstenmeden yenen aş, ya karın ağrıtır ya baş

- Kalabalıktan dilini sofradan elini kısa tut
- Su küçüğün sofra büyüğün
- Büyük lokma ye de, büyük konuşma
- Elmayı soyarak, armudu sayarak ye
- Adamın çalışkanı yemesinden belli olur
- Adam çokluğunda akıl yokluğu olmaz
- Az bırakma hırsız edersin, çok söyleme yüz­süz edersin
- Bitli kaşınır, aç umsanır
- Boz çördüğün aşısı kuvvetli olur
- Hay ağzını öpeyim
- Kurbanın olayım
- Gadalarını alyım
- Anasına bak kızını al, kenarına bak bezini al
- Allah bahtiyar etsin

b)DEYİMLER

Herhangi bir durumun, düşüncenin yerini alan birden fazla kelimelerin kendine özgü kurallarla birleşmesinden oluşan söz kalıplarıdır.

Örnekler

Horanta horağ etmek : Aileyi disipline etmek

Aşşığı kurşunlamak : Şansı yaver gitmek

İt izini kurt izine karıştırmak : İşin içinden çıkılmaz hal alması

Ayağı ağır olmak : Elinden iş çıkmamak

Alımını almak : Zor duruma düşmek, dersini almak

Ekmeğini taştan çıkarmak : Gayretli olmak

Asker bavulu gibi süzülme : Derin düşüncelere dalmak

Sırım sırim sırınmak : İnceden inceye hazırlanmak, yerine getirmek

Kulak asma : Boş verme önemsememe

Şakkabak : Alnından saçları dökülmüş kimse

Ödü sıtmak : Çok korkmak

Sap yiyip saman sıçmak : Çelişkili tutarsız konuşmak

c)BİLMECELER

Zihne dayalı fonksiyonları işletici, eğlendirici ve yarıştırmacı nitelikte olan simgelerden hareketle asıl öğenin bulunmasını isteyen söz kalıplarıdır.

Daha çok çocuklar arasında soru-cevap biçiminde oynlaştırılan bilmeceler çocukların çeşitli konularda bilgi sahibi olmalarını sağlayan fonksiyonu da yerine getirmektedir.

Nevşehir'den Örnek Bilmeceler :

Başına hotoz takar

Saçını topuz yapar

Hem yeraltında yaşar

Hem yerüstünde yaşar

Ne satanı ağlatır

Ne alanı ağlatır

Kesen kasabı ağlatır

Yüreğini dağıtır

(SOĞAN)

Topal hatun anası var

Beli bükük babası var

Allah delisi oğlu var

Cihan güzeli kızı var

(ÜZÜM)

Sarısı safran gibi

Karası katran gibi

Boynu düdük gibi

Biz onu yedik gibi

(CİĞERLER)

Al kaya yüzünde
 Kıvrım bakan yuvası
 On iki yumurtası
 İki çıkar yavrusu

(DİNİ BAYRAMLAR)

Aldır arabası
 Yeşildir kabesi
 Bunu bilmeyen
 Eşek sıpası

(DOMATES)

Nevşehir ve Çevresinden Derlenmiş Olan Bilmeceler

Yeşildir abası
 Sarıdır libası
 İçinde iliği var
 Bir tane deliği var

(BADEM)

İçi taş
 Dışı taş
 Ha dolaş
 Ha dolaş

(MINARE)

Bir taban nar
 Etrafi kar
 Buyursun hünkar

(MANGAL)

İki çubuk bir makas
Hokkabaz mı hokkabaz

(LEYLEK)

Canlı gider
Cansız kovalar

(AT ARABASI)

Hasretle kavuşturur
Dargınları barıştırır

(BAYRAM)

Bir oğlum var etten
Bacakları metten
Şimdi gelir görürsün
Güle güle ölürsün

(KURBAĞA)

Fil fillice
Burnu eğrice

(NOHUT)

Parasını el alır
Dumanını yel alır

(SİGARA)

Karnı var bağırsağı yok
Ağız var dili yok

(TESTİ)

Yüce dağ başında bir göl

Gölün içinde bir yılan

Yol soğulur yılan ölür

(BEZİR ÇIRASI)

Het dedim Hüt dedim

Git şuraya yat dedim

(SÜPÜRGE)

Var vardan var getirir

Karlı dağdan kar getirir

Sağılmamış çiçekten

Çalkalanmış yağ getirir

(ARI)

Hanım uyandı

Cama dayandı

Cam kırıldı

Kana boyandı

(NAR)

Uzun uzun yollardan

Bir acayip kuş gelir

Kırma badem dili var

Ne söylersen hoş gelir

Bir acayip laf söyler

Gözlerinden yaş gelir

(MEKTUP)

Ocak başında kuyu
 Kuyunun içinde suyu
 Suyun içinde yılan
 Yılanın ağzında mercan

(LAMBA)

Sarı öküzüm yatar kalkmaz
 Gök öküzüm gider delmez

(ATEŞ-DUMAN)

Büyük beyaz tarla
 Ekinler kara kara
 Ah umutlar umutlar
 Göz nurundan bulutlar
 Ayaklarından emer
 Tepesinden yumurtlar

(BUĞDAY)

Elemez melemez
 Ocak başına gelemes
 Gelse de duramaz

YAĞ)

Dağdan gelir takır takır
 İbrişimden kolan dokur

(KAĞNI)

d)DUALAR

Herhangi bir olaya, kişiye ve topluma karşı duyulan iyilik hisleri neticesinde olumluya yönelik söylenmiş dileklerdir. Dualar da dini etkilenme oldukça fazladır. İyilik dileklerinde bulunurken, herşeyi vareden büyük yaratıcının yardımlarına müracaat edilir. Bu sebeptendir ki duaların içerisinde “ALLAH” kavramı çokça yer alır.

Nevşehir Halkından Tespit Edilen Bazı Dualar :

- Allah birini bin etsin
- Allah ne muradın varsa versin
- Yine bu bayramlara erişesin
- Allah gönendirsin
- Allah başa kadar etsin
- Toprak diye tuttuğun altın olsun
- Allah ağız tadıyla yedirsin
- Allah binbir bereket versin
- Düşmanının ömrü bu kadar olsun
- Allah geçim düzen vesin
- Allah korktuğundan korusun
- Allah ne onlara düşürsün, ne yokluğunu göstere
- Allah geride kalanlara uzun ömürler versin
- Allah koruduğunu kurtarsın
- Ellerine ayaklarına sağlık
- Ellerin dert görmesin
- Nur içinde yat
- Makamın cennet olsun
- Hızır yoldaşın olsun
- Allah Kabele kısmet etsin
- Geçmişlerinin ağzında bulunsun

Nevşehir'de Halk Sözleri ve Deyimler

Ayağı ağır olmak	: Hareketlerinde yavaş olmak
Aşşığı kurşunlamak	: Zengin olmak
Alımını almak	: Gereken dersi almak
Asker bavulu gibi süzülme	: Kendini ağıra almak
Ağır oturup batman kalkmak	: Ölçülü davranmak
Boynuna yığmak	: Zengin olmak
Buğuz bağlamak	: Kinlenmek
Bağrı yufka olmak	: Çabuk duygulanmak, ağlamak
Çöp çekmek	: Evlenme hazırlığı yapmak
Çürük tahtaya mih çakmak	: Çürük iş yapmak
Fit sokmak	: İşleri karıştırmak
Gözünü kaydırmak	: Yıldırmak
Ham demir dövmek	: Olduğu yerde saymak, gelişmemek, ilerleyememek
Horağı eğrilme	: Küsme
Homukup gezmek	: Küsüp kimseyle konuşmamak, dargın durmak
Haha çalmak	: Sesli gülmek, kahkaha atmak
Haşat olmak	: Darmadağın olmak, ezilmek
İt izini kurt izine karıştırmak	: Kurnazlık yapmak
İtin ayağını taştan esirgememek	: Sözdən anlamayı korumamak
Kalın çöpe dizmek	: Derin düşüncelere dalmak
Komşu bağından sepet doldurmak	: Başkasına kendi işini yaptırmak angarya iş gördürmek
Kuyruğundan elek çıkmamak	: Elinden iş gelmemek
Kuru söğütten düdük yapıp çalmak	: Ekmeğini taştan çıkarmak
Sırı arı sırina benzemek	: İçine kapanık, sessiz olmak
Sakalı tutuşandan cigara yakmak	: Kendi çıkarı için başkalarını kullanmak
Sak durmak	: Tetikte durmak, tehlikelere karşı önlem olmak
Sırım sıırım sırınmak	: Açlıktan kıvrınmak

Üç buçuğun üstünde durmak	:Öfkeli olmak
Üzüm için bağ duvarına yaslanmak	:Çıkarı için küçülmek
Yarım yumurtayla ferfeneye karışmak	:Başkalarından daha az emek vererek aynı pay ummak
Yürük sırtından kurban kesmek	:Başkasının adına konuşup, bol keseden söz vermek
Yalanı tığ ucunda durdurmak	:Gerçekmiş gibi yalan söylemek
Yaldır yaldır yanmak	:Pırıl pırıl etmek parıldamak
Sifli sifli gezmek	:Sinsi sinsi gezmek, kötülük yapmak için fırsat kollamak

Nevşehir'de Halk Sözcükleri

Arınlamak	:Amaçlamak
Akınlamak	:Sevdalanmak
Alamaç	:Alev
Alaşa	:Bir sözü hemen yayan
Apılamak	:Koşup zıplayarak gelmek
Bükleç	:Viraj
Boyak	:Bet, Beniz
Bişirmek	:Yufka pişirilirken sacın üstündekini alt-üst eden değnek
Bertelmek	:Sertleşmek
Bastırak	:Kapının arkasına dayanan değnek
Çılgısız	:Şımarık
Cılga	:Patika yol
Cıvgın	:Ağacın taze sürgünü
Cıvınmak	:Ciddiyetten uzaklaşmak
Cavrak	:Konuşkan
Çeltek	:Çoban yamağı
Çıvga	:Ağaç sürgünü
Çatılmak	:Yoktan bela olmak
Çiğirmek	:Tiksinmek

Çiğsinmek	:Tiksinmek
Damgalamak	:Lafını ağzına koymak
Dulun	:Saçın yüze doğru uzantısı
Ditmek	:Tifsitmek
Didelemek	:Tifsitmek
Endek	:Aşağı adi
Ertişmek	:Bir işi çabucak yapmamak
Eğimtili	:Yetenekli
Algördülük	:Göstermelik
Eftiklenmek	:Sıkıntı basması
Gede	:Cimri, kıyımsız
Gedelemek	:Çıkarı için fırsatları kaçırmamak
Gömük	:Batak
Gerikmek	:Şimşek
Göfer	:Güç, kuvvet
Görgün	:Gür
Horavlamak	:Yabancılaşmak
Hömermek	:Dikleşmek
Hongumak	:Yıkışıksız gülmek
Hoşalmak	:Hoşuna gidecek bir işten zevk almak
Iğranmak	:Hafif hafif sallanıp yürümek
Ildırdamak	:Hafif haff yanmak
Ilımak	:Hoşa giden bir iş ya da insan karşısında gevşemek
Işkın	:Ağacın tabanından fışkıran sürgün
Iğralamak	:Sallamak
İdişmek	:Dedikodu etmek
İssilmek	:Kaba bir şeyin, oturulunca ya da sıkıştırılınca aşağı inmesi
İstetmek	:Kirişi kırmak kaçmak
İssik	:Kabalığı gitmiş
Koğşak	:Yumuşak

Kumasınmak	: İstememek
Kötelemek	: Atmak, fırlatmak
Kısmık	: Cimri, kıyımsız
Kötülemek	: Zayıflatmak, incelip süzülme
Koygun	: Koyulaşmış
Metlemek	: Atlamak
Mudara	: Boynu eğri olan
Mitirdemek	: Seke seke yürümek
Mitirdek	: Seke seke yürüyen
Navrak	: surat
Oturak	: Zamanında yürüyemeyen
Ocutmak	: Tahriş etmek
Özemek	: Çarpmak
Öğünsümek	: Bir işi zamanında yapmaya çalışmak
Öğürleşmek	: Birine alışmak
Örülme	: Üstünü başını yolacak biçimde dövüşmek
Palazımak	: Koşup gelmek
Parsımak	: Ezilmek
Parpulmak	: Azarlamak
Sövkenmek	: Birbiri ardınca sıralamak
Salım	: Nezle
Sapağan	: Sapa yer
Söyretmek	: Alay etmek
Sumsalamak	: Toslamak
Sak	: Parça
Saklamak	: Parçalamak
Siklet	: Surat
Şerpere	: Cıvık
Şirlez	: Cıvık çamur
Tapanlamak	: Tarlanın keseklerini ezerek, dölendirme
Tokurur	: Evinden hırsızlık yapan

Toku	: Kısa boylu
Tıskalı	: Hastalıklı
Tosuldak	: Kolay, soluk almayan
Tingirdek	: Çabuk kızan
Uyuntu	: Gittiği yerden gelmeyen
Uyuntulanmak	: Gidilen yerden hemen dönmek
Uylaşmak	: Bir işin üzerine çok düşmek
Uçunmak	: Pişman olmak
Utlanmak	: Konuğa karşı bir saygısızlık yapma korkusuyla her an tetikte bulunma
Yiğni	: Hafif
Yiğnilmek	: Hafiflemek görevini yerine getirip rahatlamak
Yipelemek	: Aksayarak yürümek
Yüğrük	: Hızlı
Yilpikli	: Öksürüklü
Zat	: Çok, gittikçe artan

KAYNAKÇA

Nevşehir 1973 İl Yıllığı

Ercüment GENÇLER
Şemsettin AYABAKAN
Habib KARAÇETİN
Mehmet YURTSEVEN
Asım AKGÜNEY

Kapadokya

M. Ertuğrul GÜLYAZ
İrfan ÖLMEZ

Medeniyetin Beşiği Kapadokya

Ömer DEMİR

Nevşehir İli "Kapadokya"

Komisyon, 1988 baskısı

Nevşehir İli

Komisyon :

Emrullah GÜNEY
Hatice GÜNEY
Hüseyin GÜNEY
Sansel GÜNEY

Nevşehir İli Yıllığı

M. Nüzhet ERMA
Lütfi BİNGÖL
Baki DURMAZ
Asım AKGÜNEY

Eşsiz Kapadokya

Uğur AYYILDIZ

Nevşehir ve Lale Devri Tarihi

Arif Bilge

Nevşehir

T.C. Kültür Bakanlığı